

Summary

H.P.Vasianovych, L.V.Zdanevych

Principle of nature congruity in the spiritual becoming and development of a personality

The essence and contents of the principle of nature congruity in the pedagogical theory of K.D.Usynskiy is analyzed. The above-mentioned principle's meaning in the spiritual becoming and development of a personality is considered.

Key words: *the principle of nature congruity, the spiritual becoming and development of a personality, furcation.*

Дата надходження статті до редакції

“9” лютого 2007р.

УДК 37.013 (045)

Г.В.ВИШИНСЬКА,

*кандидат педагогічних наук, доцент
(м.Хмельницький)*

КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ВИМІР ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ОСВІТНІХ ПРАКТИКАХ

В статті досліджується проблема розвитку інтеграційних процесів на основі впровадження нових інформаційних технологій навчання як однієї з дидактичних умов формування інформаційної культури особистості як в загальноосвітній школі, так і у вищому навчальному закладі.

Ключові слова: *інформаційне суспільство, інформатизація, інформаційна культура, особистість, інтеграція, інформаційні технології навчання.*

Постановка проблеми в загальному вигляді... Практика формування інформаційного суспільства у різних країнах світу свідчить, що загальнодержавний успіх зазначеного процесу залежить у першу чергу від ефективності інформатизації сфери освіти. Саме ця сфера є базовою для масової інформатизації усіх галузей суспільного розвитку. Новітнім пріоритетом інформатизації освіти виступає сьогодні інформаційна культура особистості.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Проблема формування інформаційної культури особистості досліджувалась значною кількістю науковців, серед яких слід відзначити таких дослідників як Н.В.Апатова, К.К.Беркіта, А.Ф.Верлань, Р.С.Гуревич, А.М.Гуржій, Ю.О.Дорошенко, М.І.Жалдака, Т.В.Живолук, Ю.О.Жук, В.І.Клочко, М.М.Левшин, Я.І.Литвинова, В.М.Мадзігон, І.І.Мархель, Ю.І. Машбиць, В.С.Михайлова, Н.В.Морзе, А.Ю.Пилипчук, Ю.С.Рамський, В.Д.Руденко, О.В.Співаковський, О.А.Удод, П.Г.Шеремет та ін. Проведені дослідження сприяли напрацюванню значного як теоретичного, так і педагогічно-експериментального матеріалу, яким обґрунтовувалася необхідність взяти до уваги комплексний характер змін в культурі особистості молодого людини, котрі сприятимуть ґрунтовній її підготовленості до новітніх умов соціального життя в інформаційному суспільстві. Такої ж позиції щодо необхідності формування засобами навчально-освітньої діяльності інформаційної культури особистості через впливи на світогляд, його ціннісні виміри, стиль мислення, культуру спілкування тощо дотримувалися й зарубіжні дослідники: В.З.Алад'єв, В.Н.Аверкін, А.Н.Атаян, С.О.Бешенков, Ю.Ю.Власов, О.Б.Гук, Є.В.Данильчук, В.В.Жилкін, Г.С.Ітпекова, Р.Р.Камалов, К.К.Колін, С.М.Конюшенко, О.А.Кузнецов, В.С.Ледньов, Л.І.Михайлова, Є.А.Медведева, Н.В.Матвеев, В.В.Мозолін, П.І.Образцов, Є.Л.Семенюк, І.Г.Хангільдієва, І.Ю.Хлобистова, В.Ф.Шолохович та ін.

Перед дослідниками постала необхідність подальшого осмислення як змісту, складових інформаційної культури особистості (ІКО), так і з'ясування педагогічних умов її формування засобами навчання та освіти. Перші науково-пошукові дослідження означених аспектів започаткували певні уявлення щодо окремих характеристик інформаційної культури особистості, проте усталеного розуміння щодо цих питань ще не досягнуто, хоча актуальність цих завдань набула широкого визнання.

Формулювання цілей статті... Мета статті – дослідження проблеми розвитку інтеграційних процесів в освіті на основі впровадження новітніх інформаційних технологій навчання; координації завдання формування інформаційної культури особистості з ієрархією інших завдань-призначень загальноосвітніх дисциплін у школах та вищих навчальних закладах в умовах глобалізації.

Виклад основного матеріалу... Зазначена проблематичність розуміння змісту, складових інформаційної культури особистості та педагогічних умов її ефективного формування потребує свого розв'язання не лише в загальнотеоретичному плані, а й стосовно особливостей різних

педагогічних практик, що виникають у середній та вищій освіті внаслідок урахування вимог професійної діяльності спеціаліста.

Аналіз навчально-виховного процесу у школі та у вищому навчальному закладі свідчить про невизначеність системи освітньо-педагогічних заходів щодо формування інформаційної культури особистості. Має місце недооцінка ролі елементів світоглядної культури та культури мислення, що відповідають вимогам інформатизованого суспільства, звуженість завдань формування інформаційної культури лише завданнями суто технічної підготовки до роботи з електронно-обчислювальною технікою, слабка керованість процесом формування інформаційної культури.

Загальноосвітній предмет „Основи інформатики та обчислювальної техніки” є основою формування інформаційної культури тих, хто навчається як у школі, так і у вищому навчальному закладі. Але, значною мірою оптимальність освітньої підготовки, як зазначено багатьма дослідниками цієї проблеми, зумовлюються змістом, структурою та методами опанування всіх загальноосвітніх дисциплін.

Процес переходу до інформаційного суспільства та інформатизації всіх сфер життєдіяльності людини є природним і зумовлений перебігом розвитку людства. Постійний процес оновлення матеріально-технічної та технологічної основи різноманітних форм суспільної діяльності зумовив пріоритетність відповідної підготовки майбутніх фахівців. Завдання інформатизації освіти визначили довготривалі тенденції вдосконалення освіти, зокрема вищої. Новітнім пріоритетом в освітній підготовці є інформаційна культура особистості (ІКО) майбутнього фахівця.

Інтеграція навчальних дисциплін є однією з дидактичних умов формування ІКО майбутнього фахівця. Необхідно зазначити, що вона складається з загального та спеціального змісту. Загальний зміст є вже цілком усвідомленим та значною мірою реалізованим, і полягає він, насамперед, у визнанні ролі вмінь і навичок користування ПЕОМ для організації навчального процесу в цілому. Тут можна зазначити, що ще й досі не повністю вичерпаний потенціал курсу інформатики щодо покращання ефективності навчання майбутніх фахівців, формування навичок організації навчальної діяльності, на необхідність якої звертають увагу в своїх дослідженнях науковці та педагоги.

Та більш важливим, внаслідок своєї меншої реалізованості, на наш погляд, є другий, так би мовити, спеціальний зміст, який ми вбачаємо в необхідній міждисциплінарній взаємодії як умові формування ІКО майбутнього фахівця. В ньому ми розрізняємо два аспекти: навчальний та виховний.

Перший полягає в тому, що інформатика та інші нормативні дисципліни, загальноосвітні та профільні, що представлені у навчальних планах ВНЗ, мають в своєму теоретичному змісті ідентичні поняття, положення. Тому більш ефективним було би об'єднання зусиль представників різних освітніх дисциплін з метою формування необхідних відповідних знань. Більшою мірою це торкається навчального процесу з інформатики, в якому спеціальні знання про інформацію, інформаційні процеси та способи діяльності в інформаційному середовищі „добудовуються” до тієї загальнонаукової основи, що створюється іншими нормативними дисциплінами. Проте, на нашу думку, настав час для того, щоб в межах інших освітніх дисциплін був врахований той спектр знань, вмінь, навичок, які формуються навчанням в галузі інформатики не лише в технологічному плані, а й в теоретичному – при побудові основ світобачення, стилю мислення, навичок спілкування тощо.

„Двосторонній рух назустріч” навчальної інформатики, з одного боку, та інших навчальних дисциплін, що представлені у навчальних планах ВНЗ, сам собою не виникне – для того, щоб інтеграція освітніх дисциплін працювала на виконання завдань формування ІКО майбутнього фахівця, слід провести непросту методичну роботу щодо підпорядкування, ієрархізації завдань кожної з дисциплін з огляду на цей новий освітній пріоритет.

Правда, слід зазначити, що така робота не є вигадкою спеціально для завдання формування ІКО майбутнього фахівця. В такому напрямку рухається сучасна освіта в усьому світі – в напрямі інтеграції змісту навчальних дисциплін, що мають спільне освітнє завдання. І глибина інтеграції може бути різною як з об'єктивних, так і з суб'єктивних причин. Це проявляється, наприклад, в аргументації міждисциплінарного статусу інформатики як такої, що надає можливість максимально забезпечити доступ до різного роду інформації для кожної людини, що здійснюється за допомогою створення, розвитку та вивчення все більш досконалих електронних пристроїв та програмних засобів для збереження та переробки інформації.

Враховуючи це завдання, в літературі розглядаються можливі міждисциплінарні зв'язки інформатики з іншими дисциплінами як на рівні загальноосвітньої школи, так і на рівні вищої освіти. Найпростішим є встановлення зв'язків навчальної інформатики з

дисциплінами фізико-математичного циклу. Так, дослідники показали, що зв'язки між інформатикою та математикою й фізикою певною мірою несуть в собі традиційні аспекти міждисциплінарності, а водночас мають новий характер, сенс. Традиційність або типовість ситуації міждисциплінарних зв'язків в літературі розкрита на прикладі застосування математичного апарату як засобу розв'язування пізнавальних проблем фізики чи хімії.

Разом з тим, застосування новітніх комп'ютерних технологій навчання означає не лише застосування певного технічного пристрою (що має бути забезпечено певним масивом знань про нього, дій з ним – тобто техніко-технологічним знанням), а й впровадження новітнього предметного масиву знань – про інформацію, її властивості, місце серед елементів предметного світу тощо. Це означає, що „вписування” інформатики потребує перегляду чи перерозподілу змісту навчальних дисциплін, які стають елементами навчального комплексу.

Не зупиняючись на деталізації традиційних проявів міждисциплінарних зв'язків навчальних дисциплін інформатики та фізики (при впровадженні комп'ютера як засобу пізнання та навчання), наголосимо на тому, що саме в цьому навчальному „тандемі” виразніше виокремлюється потреба обґрунтування предметної основи загальноосвітньої інформатики, тобто виокремлення тієї царини дійсності, яка представлена її масивом знань. Інформація, яка може (у випадку міждисциплінарних зв'язків інформатики з математикою) представлятися в абстрактній формі, що споріднює поняття „інформація” та „число” тощо, в даному випадку має бути співвіднесена з поняттями „речовина” („матерія”), „енергія”, які в фізиці виступають як абстрактні форми означення певної частини дійсно існуючого – природних явищ. Саме через спроби реалізації цієї необхідності постає перед дослідниками низка досі ще недостатньо опрацьованих питань, відповіді на які зачіпають зміст, за допомогою якого автори підручників та посібників „вписують” інформацію в предметну царину загальноосвітніх природознавчих дисциплін.

Саме той усвідомлений факт, що вивчення інформатики через її предметну царину (що визначається поняттями „інформація”, „інформаційні процеси” та ін.) має формувати світогляд, залучати молоду людину, майбутнього фахівця до сучасної наукової картини світу, слугує підставою для проведення міждисциплінарного синтезу, що робить можливим використання світоглядного потенціалу навчання інформатики. З боку курсу інформатики підготовленість до міждисциплінарного синтезу полягає в опрацьованості власної логічної структури та використовуюваного понятійного апарату. На адресу останнього висловлено багато зауважень сучасних педагогів щодо недостатнього рівня його опрацьованості, що створює додаткові (й зайві) труднощі в навчальному процесі. Звідси випливає завдання вдосконалення способу навчального подання понятійного апарату інформатики та такого його опрацьовання, щоб він набув спорідненої форми чи, принаймні, був співвідносним з понятійним апаратом інших природничо-наукових дисциплін.

Для реалізації міждисциплінарних зв'язків інформатики та інших нормативних дисциплін, що складають зміст загальноосвітньої та професійної підготовки студентів ВНЗ, потрібна певна методична основа. Напрямок пошуку такої методичної основи вже в літературі визначені. Зокрема, один із них визначений опрацюванням актуальної на сьогодні проблеми методики інтегрованого навчання. Остання знайшла вже певні форми втілення, зокрема у вигляді навчально-виховних заходів, призначених для інтеграції змісту знань з різних предметів. Під час цих занять відбувається інтеграція не тільки знань тих, хто навчається, зусиль викладачів кількох предметів у створенні цілісних знань, а й об'єднання навчальних та виховних завдань, мобілізація всіх задатків тих, хто навчається, для розкриття цінності засвоєних знань. Вже є й перші зразки побудови навчальних програм, в яких інформатика є інтегрованим компонентом. Методичне опрацювання змісту навчальних дисциплін полягає в систематизації й узагальненні знань, отриманих при вивченні різних предметів, що дає підстави для формування переконання суб'єкта навчального впливу в тому, що розуміння реального світу досягається застосування до пояснення його одиниць, найбільш загальних законів і принципів, які лежать в основі безлічі явищ.

І це співпадає з поширеним уявленням, що інформатика має набути форму інтегрованого курсу і в школі, і у вищому навчальному закладі. Попередній розгляд наукових та дидактичних проблем формування світоглядної культури особистості дав для цього відповідні засади. Проте створення такого інтегрованого курсу – справа дуже непростя як в теоретичному, так і в практичному аспектах. В теоретичному тому, що „інтеграція” змістів не означає простої сумачії, додавання одного змісту до інших навчальних дисциплін. Інтегровані курси, на відміну від комплексних (які можуть розглядатися як пропедевтична основа інтегрування), забезпечують формування системи знань, спираючись на наукову картину світу. Тобто, вимагається дуже ретельний та ґрунтовний перегляд тих „блоків”, з яких має бути збудована нова цілісність.

Висновки... Досвід неодноразових спроб у минулому змінити зміст освіти, обмежуючись деякими „покрацаннями”, набув повчальної актуальності за умов інформатизації освіти, коли створилася ще раз нагода впевнитися в нагальності істотного змістового оновлення навчальних дисциплін, що створювалися в „доінформаційну”, „докомп'ютерну” добу.

Якщо намагатися зробити методично-методологічний висновок із досвіду минулих „поразок” спроб, то він полягає в тому, що зміст й методика навчання є органічно пов'язаними. А тому перехід до нової, інформаційної технології навчання потребує істотного оновлення й змісту будь-якої навчальної дисципліни. Це створює певні передумови для подальшої інтеграції освітніх дисциплін, що торкаються в тій чи іншій мірі спільних з інформатикою предметів вивчення. Особливо нагальною така інтеграція представляється внаслідок визнання пріоритетності завдання формування інформаційної культури особистості майбутнього фахівця. Охарактеризоване вище схематичне визначення змісту цієї комплексної характеристики потрібних особистісних та професійних якостей фахівця дозволяє бачити необхідність співпраці численного колективу викладачів – і педагогів, і психологів, і математиків, і філософів, і правознавців та ін. Щоб ця співпраця була успішною, потрібно досягти ефективного розподілу функцій, які в сукупному результаті навчально-виховної діяльності і створять необхідний обсяг навичок, знань, вмінь, що складуть підвалини ІКО майбутнього фахівця.

Для цього, знову-таки, можна шукати допомоги в наявному досвіді щодо методики інтегрованого навчання. Внаслідок поєднання знань з різних дисциплін та утворення загальнонаукових знань відбувається не простий приріст інформації, а формується нова структура міжнаукових знань з притаманними лише їй відношеннями частин та елементів, з новими властивостями, своєрідними навчальними та виховними можливостями.

Вважаємо, що внаслідок первинного об'єднання навчальних дисциплін у ВНЗ на ґрунті інформаційної технології навчання, яке в подальшому може розвиватися в нову міждисциплінарну структуру (освітню галузь), можна очікувати, що завдання формування інформаційної культури особистості майбутнього фахівця постане як загальне завдання, тобто набуде також міждисциплінарного статусу.

За практичною відсутністю „зверненості” до сучасного циклу інформаційних наук та напрацьованого ними наукового доробку з боку різних навчальних дисциплін, повноцінне формування ІКО майбутнього фахівця засобами виключно інформатики стає досить проблематичним завданням. Тому обговорювана в дослідженні проблема інтеграції навчальних дисциплін як дидактична умова формування ІКО майбутнього фахівця має знайти нові, більш урізноманітненні форми реалізації, ніж вони наявні на сьогодні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Бешенков С.А., Матвеева Н.В. Обучение информатике. в среднем звене общеобразовательной школы // Информат. и образов. – 1997. – №8. – С.19-23.
2. Звавич Л. Информатика на уроках математики // Информат. и образов. – 1988. – №3. – С.101-102.
3. Ключко В.І. Методика використанні інформаційних технологій навчання під час вивчення інформатики у технічному вузі // Вісник Вінницького політехнічного університету. – 1996. – №3. – С.66-71
4. Толстых Г.Д. Представление чисел: от абака до компьютера // Информат. и образов. – 1998. – № 1. – С.43-44.
5. Штейн Г.А. Интеграция обучения в условиях учебного заведения нового типа // Пед. скарбниця Донеччини. – 1995. – №2. – С.13-16.
6. Якиляшек В.Й. Сучасна наукова картина світу // ПостМетодика. – 1994. – №2(6). – С.35.

Аннотація

Г.В.Вышинская

Культурологическое измерение интеграционных процессов в образовательных практиках

В статье исследуется проблема развития интеграционных процессов на основе внедрения новых информационных технологий обучения как одного из дидактических условий формирования информационной культуры личности как в общеобразовательной школе, так и в высшем учебном заведении.

Ключевые слова: информационное общество, информатизация, информационная культура, личность, интеграция, информационные технологии обучения.

Summary

H.V.Vyshyn's'ka

The article purpose the problem of development of integration processes is explored on the basis of introduction of new information technologies of teaching both one of didactic terms of forming of informative culture of personality as at general school and in higher educational establishment.

Key words: information society, informatization, information culture, personality, integration, informational technologies of education.

Дата надходження статті до редакції:

„12” квітня 2007р.